

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Government and rural development in East Africa

Ruyter, Th.

Citation

Ruyter, T. (1978). Boekbespreking van: Government and rural development in East Africa. *Acta Politica*, 13: 1978(3), 407-409. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451887>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451887>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

gehalte als regulatief idee in. Het hanteren van zekerheid als regulatief idee leidt namelijk tot onoverkomelijke problemen. Het betekent het zoeken naar zekere gronden met als uitkomst theoretisch monisme. Uitgangspunt voor de moderne kennistheorie — verbonden met de namen van Popper, Lakatos, Albert, Watkins, Agassi e.a. — is daarentegen het zoeken naar tegenspraken en de uitkomst daarvan is theoretisch pluralisme. Dit is voor Ultee het aantoonbaar verkieslijke ideaal.

In het resterende part van het eerste deel werkt hij dit criticistische of kritisch rationalistische ideaal uit in de vorm van een wetenschapsleer en een methodologie, d.w.z. een verzameling na te volgen regels. Achtereenvolgens komen aan de orde een wetenschapsleer en methodologie van de problemen, van de theorieën en van de onderzoekingsuitslagen. Naast de hier vermelde klassieke en moderne wetenschapsleren komen ook nog een aantal andere methodes aan de orde. Deze blijken echter geen alternatieven te vormen voor het kritische denken.

Met behulp van de uitgewerkte criticistische methodologie worden in het tweede deel enige sociologische tradities doorgelicht. Dat zijn achtereenvolgens: de utilitaristisch-individualistische traditie (Hobbes, Smith, Bentham, Olson, Homans, Malzewski); de traditie van het empirische sociale onderzoek (Quetelet, Durkheim, Lazarsfeld, Hirschi); de historisch- — materialistische en technologisch-evolutionistische traditie (Engels, Marx, Bernstein, Lenski); de interpretatieve sociologie (Weber, Schütz, Berger & Luckmann, Mead) en de functionalistische traditie (Merton). Geconcludeerd wordt dat de grootste vooruitgang is gemaakt in de traditie van het empirische sociale onderzoek en de minst in die van de interpretatieve sociologie.

Naar mijn mening vormt dit proefschrift een van de zeer weinige Nederlandse bijdragen van niveau tot een internationale discussie in de theoretische sociologie. Het is daarom toe te juichen dat een Duitse vertaling op stapel staat. Maar het is onbegrijpelijk dat geen Nederlandse uitgever gevonden kon worden, die bereid was het in een handelsuitgave op de markt te brengen.

Mijn zeer positieve beoordeling betekent echter nog niet dat er geen kritiek te leveren is op dit boek. Deel I is over het geheel evenwichtiger en helderder dan Deel II. Het zou als boek apart een knappe inleiding vormen tot een criticistische methodologie van de sociale wetenschappen. Blijft de vraag, in ieder geval voor mij, of het strikt naleven van de door hem omschreven regels tot snellere groei van kennis zal leiden. Maar het is in ieder geval het proberen waard. Ook deze methodologie is een stoutmoedige gissing, die in ieder geval bij toepassing leerzaam kan zijn. Het lijkt me veeleer een instrument voor de reconstruerende geschiedschrijving van een wetenschap. Toch kan me het tweede deel minder bekoren dan het eerste, omdat het enerzijds te uitgebreid en anderzijds te summier is. Dat klinkt paradoxaal, maar het betekent dat Ultee een te zware taak op zijn schouders heeft genomen. Hij heeft te veel tradities tegelijk willen analyseren en daardoor geen traditie voldoende uitputtend. Bij het lezen kwam bij mij meer dan eens de gedachte: 'ja, maar...' op. Wat dit deel wel biedt is een aanzet tot een geschiedschrijving van de sociologie die sterk verschilt van de traditioneel gebruikelijke. Interessant is, dat hier niet klakkeloos het idee van Lakatos van de methodologie van wetenschappelijke onderzoeksprogramma's wordt overgenomen, maar een meer Popperiaanse versie wordt ontwikkeld zonder holistische ondertonen.

Het boek is helder geschreven in een taal die meer naar de spreektaal neigt, dan naar een meer literair taalgebruik. Soms vinden er echter ontsparingen plaats, zoals wanneer er verscheidene ontkenningen in een zin gebruikt worden bijv.: 'Het laat zich aanzien dat het niet zo is dat problemen nooit in soorten onderscheiden zouden

kunnen worden' (p. 45) en 'Voor een criticist is het *niet* duidelijk waarom het forum het over geen enkel soort niet-falsifiëerbare beweringen *niet* eens kan worden' (p. 107). Maar nogmaals, het is een knap boek dat het verdient ook in een Nederlandse handelsuitgave beschikbaar te komen.

W. A. Arts

L. Cliffe, J. S. Coleman, M. R. Doornbos (ed.), **Government and Rural Development in East Africa: Essays on political penetration**, Uitg. Martinus Nijhoff, The Hague, f 46,80.

Soms vraag ik me af bij de verschijning van een nieuw boek, voor wie het eigenlijk bestemd is. Zo ook met het in 1977 uitgegeven boek 'Government and rural development in East Africa', onder welke titel een aantal 'Essays on political penetration' gebundeld is. Is het bedoeld als kennismaking met het begrip penetratie voor studenten in de sociale wetenschappen en anderen die belangstelling hebben voor de problemen van het platteland in ontwikkelingslanden in het algemeen en in Oost-Afrika in het bijzonder? Of is het vooral een boek voor wetenschappers en andere deskundigen die zich beroepshalve met die problemen bezighouden?

In het eerste geval schiet het boek tekort, voor zover een duidelijk vooropgestelde probleemstelling die op een aantal terreinen systematisch wordt uitgewerkt ontbreekt en de min of meer argeloze lezer al dan niet gehinderd door vakjargon maar moet raden waar het precies om gaat. In het tweede geval lijkt me twijfelachtig dat de beoogde lezers niet al via andere publikaties van een groot deel van de inhoud kunnen kennismaken. Het veldonderzoek waarop de meeste bijdragen aan de bundel zijn gebaseerd vond namelijk grotendeels plaats in de jaren zestig en werd al eerder elders beschreven.

De samenstellers L. Cliffe, J. S. Coleman en M. R. Doornbos bieden hieromtrent geen uitsluitel, al geven ze toe dat 'the gestation period of this collection has been lengthy even by academic standards'. Blijkens hun voorwoord hebben ze beoogd de lezer een aantal verschillende opvattingen over en benaderingen van 'penetratie' en wat daarmee samenhangt voor te schotelen en wel als de neerslag van een stuk denken over 'ontwikkeling' in de afgelopen tien jaar.

In het eerste inleidende deel (blz. 3-50) van de bundel gaat Coleman in op het begrip politieke penetratie op zich en plaatst Cliffe penetratie in het Oostafrikaans kader. 'Politieke penetratie' en 'penetratie' worden door Coleman behandeld als een en hetzelfde begrip, dat hij in verband brengt met de vorming van nieuwe staten uit vroegere kolonies. Het slaat bij hem met name op de processen waarin de centrale overheid van zo'n nieuwe staat pogingen aanwendt haar invloed en macht te doen gelden op het omringende platteland.

Cliffe benadrukt penetratie van de centrale overheid als middel om enigerlei sociale en economische veranderingen te bevorderen. De kern van zijn betoog is dat de drie staten van Oost-Afrika (Kenia, Oeganda en Tanzania) met dezelfde koloniale erfenis zitten, dat ze nog steeds met handen en voeten gebonden zijn aan het internationaal kapitalistisch systeem en dat elke binnenlandse ontwikkelingsstrategie daardoor in haar mogelijkheden wordt beperkt.

Deel twee (blz. 53-116) bevat onder de titel 'The colonial legacy and the dynamics of political control' studies van drie specifieke situaties. Joan Vincent beschrijft de uitwerking van het koloniaal bestuur in een Oegandees district (Teso) in de jaren

1898-1934, toen een klasse van inheemse bestuurders (chiefs) tot ontwikkeling kwam die door de Engelsen waren aangesteld en in toenemende mate door de boeren in het district werden ervaren als een onderdrukkende klasse.

Peter Rigby behandelt het effect van de nationale politiek op het traditioneel politiek systeem van een van de grotere ethische groepen in Tanzania, de Wagogo. Hij gaat b.v. in op de weerstanden in deze groep tegen het door de centrale overheid gevoerde beleid van dorpsvorming. Aangezien zijn veldonderzoek echter ruim tien jaar geleden plaatsvond, ontbreken gegevens over het uiteindelijk resultaat van dit beleid dat pas in de jaren zeventig definitief zijn beslag kreeg.

Archie Mafeje gaat in op de politieke crisis in Oeganda van 1966, toen minister-president Obote de grondwet opschoortte en een eind maakte aan de uitzonderingspositie binnen de republiek van het voormalige koninkrijk Boeganda. Hij beschrijft de reacties van de Boegandezen op deze crises, die uitbrak toen hij bezig was met veldonderzoek in Boeganda. In een nawoord legt hij uit, waarom hij geen gegevens uit de periode sinds de staatsgreep van Amin (1971) in zijn studie heeft verwerkt.

Het derde deel (blz. 120-168) gaat over 'Institutions and strategies for rural development'. Robert Chambers beschrijft de oprichting en uitbreiding van nieuwe organisaties in Oost-Afrika, gericht op de ontwikkeling van het platteland, met name ministeries voor de ontwikkeling van coöperaties, gemeenschapsvorming, nieuwe nederzettingen en planning. Volgens hem worden doorgaans de kosten van dergelijke organisaties van te voren niet onderkend en is het nu, in de jaren zeventig, zaak de werkwijze van de bestaande organisaties te verbeteren en zeer behoedzaam te zijn bij uitbreidingen.

Gerald Helleiner wijst op het belang van het algemeen ontwikkelingsbeleid van de centrale regering voor het slagen van geplande veranderingen op het platteland. Positieve of negatieve prikkels, die in het politiek-economisch systeem liggen opgesloten, kunnen door de overheid worden gehanteerd als middel om penetratie te bevorderen. Zo zijn er volgens hem langzamerhand voldoende aanwijzingen dat boeren positief reageren op veranderingen in de prijzen van landbouwproducten.

Belle Harris bestudeert de verhoudingen tussen instellingen van de staat en instellingen van de partij in een district in het noordwesten van Tanzania (Nzega) en bekijkt met name, in hoeverre die instellingen in het kader van de plaatselijke structuren bijdragen tot de verwezenlijking van de doeleinden van de Tanzaniaanse ontwikkelingsstrategie. De studie is verlucht met enkele schema's, maar een geografische aanduiding in de vorm van een kaartje ontbreekt, zoals trouwens in de meeste studies van bepaalde plaatsen of streken in deze bundel.

Het vierde deel (blz. 171-219) getiteld 'District politics and rural transformation' bevat opnieuw een drietal gevallen van plaatselijke situaties. Geoff Lamb verrichtte (in 1967) onderzoek in het Keniase district Moeranga en concentreert zich vooral op de plaatselijke sociale en politieke omstandigheden waarin de bureaucratische instellingen voor ontwikkeling van het platteland functioneren. Dit laatste aan de hand van twee voorbeelden: de maatregelen van de centrale regering met betrekking tot de koffieteelt en de pogingen van de regering zelfwerkzaamheid van de plaatselijke bevolking te bevorderen.

Goran Hyden benadert op basis van veldonderzoek in het Tanzaniaanse district Boekoba 'penetratie' weer enigszins anders, voor zover hij er de nadruk op legt dat de regering middelen van bestaan 'oppomt' uit leden van de samenleving. Hij geeft enkele voorbeelden van plaatselijke politieke activiteiten die de uitvoering van centraal vastgestelde ontwikkelingsplannen in de weg staan. De beschouwing

reikt echter niet verder dan 1970, zodat de belangrijke latere ontwikkelingen, met name op het gebied van de dorpsvorming, onbesproken blijven.

Ann Sharman beschrijft een met hulp van VN-organisaties opgezet proefproject ter verbetering van de voeding in het Oegandese district Boekedi, dat liep van 1960 tot eind 1963. De magere resultaten van dit project zijn volgens haar vooral te wijten aan een gebrekkige opzet en een slechte organisatie. Bovendien zijn typische eigenschappen van de plaatselijke gemeenschap een struikelblok gebleken, waarmee men onvoldoende rekening heeft gehouden.

Deel vijf 'The dynamics of rural societies' (blz. 223-313) bevat bijdragen van H. U. E. Thoden van Velzen, David Leonard, Marc Swartz en Gideon Mutiso. Thoden van Velzens artikel 'Staff, kulaks and peasants: a study of a political field', op basis van onderzoek in het district Roengwe in het zuidwesten van Tanzania, genoot al enige bekendheid door publikatie in een bundel over het socialisme in Tanzania uit 1973. Zijn belangrijkste constatering betreft het bestaan van een overheersende coalitie van ambtenaren en koelakken (rijkere boeren), die de massa van de arme boeren voorrechten onthoudt en van machtsposities uitsluit. In hoeverre in deze situatie verandering is gekomen sinds het veldonderzoek (1966-1968) wordt niet vermeld. Leonard heeft de bevindingen van Thoden van Velzen getoetst aan de werkwijze van ambtenaren van het ministerie van landbouw in de Keniase Westelijke provincie. Voor een deel worden zij bevestigd, voor een deel tegengesproken door met name het verschil in optreden tussen jongere en oudere ambtenaren.

Swartz heeft onderzoek verricht onder de Bena in het zuiden van Tanzania, toegespitst op het verschijnsel mugove, een traditionele vorm van onderlinge samenwerking. Een direct verband met het thema van de bundel is in deze bijdrage echter nogal ver te zoeken. Mutiso beschrijft de organisatie van een aantal vrouwengroepen, die in het begin van de jaren zestig ontstonden in het Keniase district Machakos en zich ontwikkelden tot een invloedrijke factor in de plaatselijke politiek tot ze in 1970 door de centrale regering werden verboden.

In het laatste deel (blz. 318-330) tracht Martin Doornbos bij wijze van conclusie het voorgaande op een noemer te brengen. Hij constateert o.m. in de drie staten de neiging van de instellingen van de centrale regering te streven naar een steeds grotere greep op het hele maatschappelijke, politieke en economische leven. De positie van de bureaucratie op haar beurt wordt naar zijn mening beïnvloed door verschillende binnenlandse en vooral buitenlandse invloeden, zoals hulp gevende regeringen en multinationale ondernemingen. Onder deze omstandigheden acht hij de kans op een ontwikkelingsbeleid ten aanzien van het platteland waar de massa van de boeren van profiteert niet erg groot.

Het boek bevat ongetwijfeld een aantal interessante bijdragen, maar in zijn geheel genomen vind ik het teleurstellend. De bijdragen hangen te veel als droog zand aan elkaar. In het op veldonderzoek gebaseerde materiaal is Tanzania oververtegenwoordigd in vergelijking met zowel Kenia als Oeganda. De lange produktietijd is naar mijn mening geen afdoende verontschuldiging voor het ontbreken van meer recente gegevens. In Kenia en Tanzania hebben zich de afgelopen tien jaar weliswaar geen fundamentele wijzigingen voorgedaan in het nationaal politiek systeem, maar in Oeganda wel en die kunnen niet met een enkele verwijzing zoals in het afsluitend artikel van Doornbos worden afgedaan. Tenslotte vraag ik me af, of de samenstellers niet meer moeite hadden kunnen doen om Oostafrikaanse wetenschappers erbij te betrekken in plaats van in hoofdzaak buitenlanders aan het woord te laten.

Theo Ruyter